

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การศึกษาเชิงนโยบายของผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ-สังคม และการจัดการทรัพยากรเกษตร : กรณีศึกษาชุมชนแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

โดย : นายสมคิด แก้วทิพย์

ชื่อปริญญา : เทคโนโลยีการเกษตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์สหกรณ์)

สาขาวิชาเอก : เศรษฐศาสตร์สหกรณ์

ประธานกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนักศึกษา :
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เจริญนิตต์)
...../...../๒๕๖๒

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ - สังคม และการจัดการทรัพยากรเกษตร ตลอดจนความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการขยายตัวของชุมชนเมือง ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงนโยบายเพื่อการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในชุมชนแม่โจ้ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ตัวอย่างที่ชัดเจนของจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นการประเมินผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชนเมืองในช่วงเวลา พ.ศ. 2527 - 2531 โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากตัวอย่างจำนวน 80 ครัวเรือน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง จำแนกเป็นเจ้าของที่ดิน 40 ราย และผู้เช่าจำนวน 40 ราย จากเกษตรกรผู้ได้รับผลกระทบ จำนวนประมาณ 150 ราย ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ

ผลจากการวิจัยพบว่า การขยายตัวของชุมชนเมืองเชียงใหม่มีผลกระทบให้มีการซื้อขายที่ดินที่ใช้เพื่อการเกษตรกรรมให้กับผู้ทำการจัดสรรที่ดินและนักเก็งกำไรที่ดิน ทำ

ให้ขนาดการถือครองและการเป็นเจ้าของที่ดินลดลง ชาวนาที่ไม่มีที่ดินทำกินสลายตัวไปทำอาชีพอื่น อันมีผลให้รายได้จากการเกษตรลดลงและมีรายได้จากการเกษตรมากขึ้น ผู้เช่าเดิมเปลี่ยนอาชีพไปสู่การเป็นแรงงานรับจ้าง ส่วนเจ้าของที่ดินเดิมเปลี่ยนไปหาประโยชน์จากเงินที่ได้จากการขายที่ดินเป็นหลัก

การเพิ่มราคาที่ดินมีผลทำให้มูลค่าทรัพย์สินของเกษตรกรเจ้าของที่ดินเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และจำนวนที่ดินลดลงในขณะที่ดินของผู้เช่าเดิมเพิ่มขึ้น เพราะโอกาสด้านการเกษตรลดลงการใช้แรงงานในไร่นาโดยรวมมีน้อยลง การรับจ้างงานนอกภาคการเกษตรเพิ่มขึ้น การพึ่งพาแหล่งอาหารของชาวบ้านจากธรรมชาติลดลง การคมนาคมมีทั้งด้านที่ดินและแหล่งที่อยู่กับการดำเนินการของผู้ใช้ที่ดินใหม่ เกี่ยวกับการเปิดเส้นทางผ่านและที่ตั้งของโครงการว่าเป็นอุปสรรคต่อเส้นทางสัญจรของชาวบ้านแต่เดิมหรือไม่ปรากฏการย้ายถิ่นออกจากชุมชน เพียงแต่มีการย้ายที่ตั้งบ้านเรือนจากไร่นาเข้าไปสู่ที่ดินของญาติและบุคลากร

การใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยและการเก็งกำไรทำให้มีการถมที่ดิน การปล่อยพื้นที่ให้รกร้างว่างเปล่าในบริเวณกว้าง ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางระบบนิเวศน์ที่เป็นโทษต่อการเกษตรที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ประกอบกับการลดลงของจำนวนผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตร ทำให้ทางระบายน้ำขาดการดูแลดั้งเดิม เกิดปัญหาน้ำท่วมแปลงนาและบ่อเลี้ยงปลา ศัตรูพืชโดยเฉพาะหนูระบาดทำลายพืชผล ทำให้ผลผลิตของที่ดินลดลง เกษตรกรบางส่วนแก้ปัญหาโดยการเปลี่ยนระบบการปลูกพืชเป็นต้นว่าจากถั่วเหลืองเป็นข้าว หรือเพาะปลูกเฉพาะในฤดูแล้ง แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการผลิตใหม่เป็นจำนวนมาก การแก้ไขปัญหานี้เกี่ยวกับการระบายน้ำที่เป็นภัยพิบัติระหว่างเกษตรกรและนายทุนพัฒนาที่ดินรายใหม่ก็เป็นภาระแก่เฉพาะจุดที่ยังไม่ให้ผลเท่าที่ควร เพราะปัญหาเรื่องทรัพย์สินส่วนรวมของที่ดินส่วนที่เป็นแหล่งระบายน้ำ

การขยายตัวของเมืองนอกจากมีผลเสียทำให้เกิดปัญหาผู้เช่าขาดที่ดินทำกิน การลดขนาดฟาร์ม ปัญหาเรื่องการจัดการน้ำและศัตรูพืชแล้ว เกิดผลดีตามความรู้สึกของเจ้าของที่ดินส่วนใหญ่อันเนื่องมาจากบ้านเมืองเจริญขึ้น และราคาที่ดินเพิ่มสูงขึ้นทำให้มูลค่าทรัพย์สินเพิ่มขึ้น

ผลการวิเคราะห์ทางนโยบายพบว่า มีความขัดแย้งทางนโยบายและการปฏิบัติ เช่น ในขณะที่รัฐได้ให้แนวทางไว้ว่าจะอนุรักษ์ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์เพื่อการเกษตร โดยผ่าน พ.ร.บ.ผังเมือง พ.ศ. 2518 ในขณะเดียวกันก็มีกฎหมายฉบับอื่นก็ได้มีการอนุญาตให้ใช้พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการอยู่อาศัย และการจัดสรรที่ดินเพื่อวัตถุประสงค์อื่น รัฐควรประกาศนโยบายให้เด่นชัดในการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมที่เหลืออยู่ และจัดรูปที่ดินภายใต้ผังเมืองเฉพาะในเขตพื้นที่ ๆ มีความขัดแย้งการใช้ที่ดินและเพิ่มอำนาจและบทบาทแก่องค์กรท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการบริหาร ควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตนเอง ส่งเสริมให้มีการทำการเกษตรให้มีการใช้ที่ดินแบบเข้มข้น และส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กรเกษตรกรรมที่ได้รับผลกระทบ และเพิ่มภาษีที่ดินที่ไม่ได้ใช้ทำประโยชน์ใด ๆ เป็นเหตุให้เกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ข้อเสนอเชิงนโยบายนี้สำหรับการแก้ปัญหาเฉพาะพื้นที่ก็คือ รัฐควรมีนโยบายที่กำหนดเป้าหมายเฉพาะให้มีการหาที่ดินทำกินใหม่ให้เกษตรกรผู้เช่าที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมเมืองได้ ปลดปล่อยที่ดินเกษตรกรรมผู้เช่าเดิม ผลิตคุณภาพและสมรรถภาพของชาวนาที่ได้มีการสลายตัวให้สามารถปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้

ABSTRACT

Title : Policy Study on Impacts of Urbanization on Change in Socio - Economic Conditions and Agricultural Resource Management : A Case Study of Maejo Community, Sansai District, Chiangmai Province

By : Somkid Keawtip

Degree : Master of Agricultural Technology
(Cooperative Economics)

Major Field : Cooperative Economics

Chairman Thesis Advisor :

Dusit Jesdapipat
(Dusit Jesdapipat, Ph.D.)

Assistant Professor

27 Dec 1989

This research aims to investigate impacts of urbanization of Chiangmai City on socio - economics and agricultural resource management of Maejo Community, one of the most typical examples in Chiangmai. An attitude survey was also included to draw policy implications for solving associated problems. The period covered is 1984 - 1988. The purposive sampling technique was applied to select 40 landowners and 40 tenants and partowners out of about 150 households. Additional data were collected from key informants and secondary sources.

It was found that agricultural land was sold to land developers and speculators, making current holdings of farmers smaller. As a result, former landowners changed their agricultural occupation to non-agriculture-related, causing their shares in total household income bigger. Their income from land transaction became a new major source of earning in the form of interest. Former tenants and partowners more actively participated in as hired labor.

The skyrocketing land prices inflated value of asset held, and at the same time enabled former landowners to lighten their debt burden. Former tenants faced heavier debt because of the more limited farming opportunities. On the whole, agricultural man-days declined, but non-agricultural employment intensified. Those who used to rely on food supply from natural sources found more difficulties. Ease of present communication depended on whether the location and new types of land use obstructed villagers' former walk-ways or not. No out-migration was found; only some moved to live with their relatives in the villages.

The new types of land use caused many negative ecological impacts on current agriculture. Filling up the farm land with earth for housing uses and poor drainage had caused a flooding of the lower farm land; and the abandoned adjacent farm land, which is now only a speculative piece, housed many pests, especially rodents. All these had caused land productivity to decline. Current cultivators counteracted by changing their cropping patterns to a more appropriate one -- e.g. from soybean

to rice in the dry season -- and invested more heavily on improving the physical environments of farming. A conflict between land developers and farmers during the period of study was solved partially and temporarily because of the common property notion of the drainage systems.

The study found contrasting negative impacts in the forms of dissolution of farmers, especially the tenant class, shrinking farm sizes, problematic drainage and pests, and the "progressiveness" of the community and the skyrocketing value of land property, perceived by current landlords.

It is apparent that roots of the current problems are the conflicts between policies the conservation of the agricultural land under the 1978 City Planning Decree is made ineffectual by other laws and regulations which in effect permit its use for non-agricultural purposes. It has become evident that the existing public policies must be made effective to conserve the agricultural land with accompanied land consolidation. Local government should be encouraged to include conservation of local resources and agriculture should be intensified. Villagers who are affected should be organized and mobilized to solve the problems. Moreover, new land tax should be structured to prevent speculation. More specifically, new settlement should be formed to accompany the dissolved tenant class that cannot adapt itself to the new environment. Additional training may also be provided to these who could not adjust themselves so that other kinds of skills can be developed. Heavier debts of former tenants should also be lightened.